

SOSYAL DÜZENSİZLİKTE ŞAHSİ DAVRANIŞIN YERİ

Dr. NİHAT NİRÜN

Sosyal davranışlar stabil olmayan sosyal hayatın geçerli bulunmayan ucundan diğerine, geçerli kaidelerle organize edilmiş hayat alanı ucuna doğru sıralanmaktadırlar ki, bu dizi üzerinde birbirinin zıddı durumda olan iki ekstrem arasında normlara göre değerlendirilmiş bulunan her insanî sosyal davranış ya sosyal düzensizlik ya da sosyal düzenlilik hallerine doğru derecelenmektedir. Ferdî davranışlar suçluluk ya da itaat ve uysallık hallerine göre ceza ya da mükâfat formları ile sosyal hayatta karşılanmakta ve ferdin tabiatında elem, acı ile haz, zevk arasındaki çeşitli yaşantıları idrak ettirmeğe sebep oluyorlar. Cemiyetin düzenini bozan, insanların duygularını rencide eden her türlü hareket kötü nazarlarla karşılanmıştır. Tarihin her devrinde suçlu cezalandırılmış ve suç lanetlenmiştir. Basit cemiyetlerin mütekabiliyet esnasındaki alış verişlerinde bile kaidelere riayet etmeyenler, mensubu buldukları cemiyet tarafından cezalandırılmışlardır. Haz ve zevki yaşamak isteyen fert hareketlerinde cemiyete hoş görünmeğe gayret ediyor, sosyal münasebet kaidelerine riayet için kendisini zorluyor. Suç işleyenler ise, kötü nazarları kendi üzerlerine çekerlerken kendilerinin cemiyette normal insan olmadıkları kanaatini yaratmış oluyorlar. Her normal insan kendisini ve bağlı bulunduğu cemiyeti bu kötü insanlardan korumanın yollarını, çarelerini her zaman araştırmıştır. Bilhassa o, dikkatini cürüm üzerinde toplamış, bilâhare mücrime yönelmiştir. Esasen cürümün kendisi sosyal bir hâdise olarak ehemmiyetlidir. Sosyal düzeni altüst eden mücrim de, o ânın, anormal insanıdır. İlk çalışmalardan anlıyoruz ki, bu anormal insanı daha yakından tanımak, anormalliği meydana getiren sebepleri bulmak ve böylece ondan korunmak icabediyordu. İşte bu düşünce ile ki, orta çağda cürümün sebepleri tabii hastalık hallerine ve yaradılıştan mevcut olan bozucu, şeytanî ruhlara dayandırılıyordu. Kötü hareketler de muayyen fizikî işaretler ile tefsir edilmeğe çalışılıyordu. Meselâ, şu fikirler halk dillerinde sebmolleştirilmişlerdi: 'Solgun yüz ve seyrek sakaldan daha kötü bir şey yoktur', 'Koru kendini, konuşurken yüzüne bakma-

yandan'.¹ Onsekizinci yüzyılda, kriminolojinin klâsik okulunda bir gelişme görüyoruz ve cürüm rasyonel esaslarla değerlendirilmeğe çalışılıyor. Ondokuzuncu yüzyılda ise, mücrimler ile ilmî tarzda çalışmalara teşebbüs edildi. Bu çalışmalarla birlikte kriminoloji alanında yeni bir disiplin kolu belirdi ve bu okulun mensupları mücrimin tetkiki ile, mücrimde tezahür eden fizikî, ruhî davranışlarla 'Mücrim Tipi' göstermeğe gayret ettiler. Kriminolojinin Pozitif Okulu denen bu gayretler yakın zamanlara kadar hızla devam ettirilmiştir. Çok yaygın bir mahiyet taşıyan bu nazariyeler mücrim hakkında düşünenleri hayli zaman oyalamıştır; ve aynı zamanda bazı hakikatları da ortaya çıkarmıştır ki, bunların başında gelen husus mücrim olmak halinin tek faktörle izah edilemeyeceği hakikatidir. Bu okulun öncülüğünü yapmış olan Cesare Lombroso (1836-1909) 1864-1876 yıllarında ilkin İtalyan askerlerini tetkikle çalışmalarına başlamış, daha sonra hapisanelerdeki mücrimleri tetkike devam etmiştir. Bu meşhur İtalyan askerî doktoru o zamanın çok meşhur bir haydudu olarak bilinen Vilella ile tanıştı. Bu haydudun ölümünden sonra onun kafatası üzerinde yaptığı incelemeler sonucunda bu kafatası ile iptidaî insanların ve bilhassa yırtıcı hayvanların kafa kemiklerinde bazı benzerlikler keşfettiği hükmünü ileri sürdü. Bu keşiften sonra Lombroso şöyle bir hükme vardı: mücrime ait hal ve davranışlarda atavistik-eski vahşi insana ait-bir oluş tarzı vardır ki, bu vaziyet mücrimin şahsında yeniden vahşi hayvanların ve iptidaî insanın caniyane insiyaklarını meydana getirerek onu caniyane bir durumda bulundurmaktadır. Başka bir hadise de Lombroso'ya ilham kaynağı oldu. Bu hâdisenin faili yirmibir yaşındaki genç bir askerdir. Bu asker fazla zeki olmamakla beraber fena bir insan da değildi. Bununla beraber saralı idi. Âni olarak ehemmiyetsiz bir mesele yüzünden kendisinden rütbece üstün sekiz subay ve asker arkadaşının üstlerine hücum etmiş ve onları öldürdükten sonra oniki saat devam eden derin bir uykuya dalmıştı. Uyandığı zaman da yaptıklarından hiç birisini hatırlamıyordu. Lombroso bu hâdiseyi gördükten sonra şu sonuca vardı ki; bir çok mücrim karakterleri ve tabiatları atavizme atfolunamayan marazî hallerdir. Bu haller hastalıktan ileri gelmektedir. Bu hastalıkların en ehemmiyetlisi ve yegâne olanı sara illetidir. Lombroso, bu sahadaki çalışmalarım ve şahsî nazariyelerini 1876 tarihinde 'Criminal Man-Mücrim İnsan' adlı eserinde neşretti. Onun mücrimlerle ilgili ilk hükmüne göre, atavistik bir fenomen mücrimde geçmişin bir tipini yeniden meydana getiriyordu. Lombroso, tetkiklerini genişletti ve fikirlerini ispat edebilmek için çeşitli canlılara tatbik çalıştı; William Ferrero ile birlikte mücrim ka-

1 Fred E.Haynes, 'Criminology', New York-1935, S. 23.

dınlar üzerinde müşahedeler yaptı.² Bu mücrim kadınların yüz resimlerini zenci ve kızıl derili kadınların resimleriyle karşılaştırmağa çalıştı. O kadar teferruata daldı ki, bu tetkikler Lombroso tarafından maziye, sadece vahşi insana değil aynı zamanda hayvanlara kadar götürüldü. Lombroso mücrimlerin kafa taslarını tetkik ederken bunların yapılarında birçok anomaliler müşahade etti. Bu kafataslarını delilerin kafataslarıyla ve daha sonra vahşilerin ve prehistorik devrin insanlarına ait kafataslarıyla mukayese etti. Bazı anomalilerin atavistik karakterlerini buldu. Mücrimlerin beyinlerinin kırışıklıklarını - bükümlerini - tetkik ederek bunlarda da bir çok anomaliler bulunduğunu bildirdi. Mücrimlerin inkişaf etmemiş beyinlere sahip olduklarını gördü. Hatta, daha ileri giderek iskelet, kalp, karaciğer, tenasül organları ve miğde üzerinde de incelemelerini genişleterek anomaliler tesbitine çalıştı. 5907 mücrimin antropometrik - vücut ölçüleri - ve physiognomic - yüz ölçüleri-tetkikleri sonunda şu kaideyi koydu: 'Umumiyetle, birçok mücrimler çıkıntılı kulaklara - yelken kulak-, bol ve gür saçlara, seyrek sakala, çok iri alın kemiğine ve çeneye, yani çıkıntılı ve kare şeklindeki çeneye, geniş elmacık kemiklerine, dikkati çekecek derecede sık sık tekrarlanan jestlere ve mongolian bazan da negro - zenci - ye benzeyen tiplere maliktiler'. Lombroso iptidaî insanın ya da vahşinin hususiyetleri arasından çok dikkate değer bir hususu bulduğunu iddia ettik ki, o da, bu insanlar kendilerini vücutlarında döğmeler yaptıрмаğa kolayca teslim edebiliyorlardı. Bunlardan 13566 şahıstan 4376 sı gururlu, 6,347 si mücrim ve 2843 ü deli idiler. Lombroso gösterdi ki ,vücutta yapılan döğmeler iptidai cemiyetlerde de çok yaygındır. Vücutta yaptırılan bu döğmelerden şu sonuca vardı; acı duyma hissine karşı mücrimlerde ve vahşilerde az hassasiyet vardır. Keza, fizikî hissizlik kadar fazla moral hissizliğine de sahiptirler. Çünkü fizikî hissizlik ikincisini tevlit eder. Bundan sonra, Lombroso mücrimin çeşitli psikolojik karakterleri, hususiyetleri üzerinde de mütalealar ileri sürdü ve mücrimi şöyle tasvir etti: kararsızlık, boş gurur ve kibirlilik, intikam alma hissi, içki ve kumara düşkünlük, şehvanî düşkünlük, tembellik, önceden görme noksanlığı yani basiretsizlik, zekâda değişiklik dereceleri ve son derece argo lisanı kullanma halleri ile meşbudurlar.

Lombroso'ya göre, onlar bizlerden farklı konuşurlar. Çünkü onlar bizim gibi düşünmezler, onlar tıpkı vahşiler gibi konuşurlar, çünkü şu parıldayan Avrupa medeniyetinin ortasında onlar hakikaten vahşidirler. Bu adamlar doğuştan canidirler. Lombroso muayyen benzetmelerle doğuştan mücrimleri tavsir ederek diğer cins mücrimlere tatbik etmeğe uğraştı. Moral ahmaklıkla

2 Caesar Lombroso, William Ferrero, 'The Female Offender', New York-1958,

cürüm arasında sarıh bir benzerlik bulduğunu iddia etti. Sara ile cinayet arasında da müşâbehet gördü. O böylece doğuştan mücrim tip ile ahmak ve saralı arasında bulmağa çalıştığı benzerliklerden teorisinin ikinci inkişaf safhasını ortaya koydu. Lombroso daha sonra mücrimlerin diğer cinslerinin tahliline geçer. İlki, ihtiras ve aşk mücrimleridir. Bunlar, Lombroso'ya göre nadir görünenlerdir. Umumiyetle gençtirler ve kafataslarında bir kaç anomalileri bulunabilir. Güzel yüze - çehreye - sahiptirler. Şerefli bir karaktere sahiptirler. Aşırı derecede tesir altında kalırlar ve mücrim doğanların duygusuzluğunun tam aksine fazla hassastırlar. İşledikleri cinayet fiilinden sonra sık sık nedamet hissi duyarlar. Hatta bazıları intihar da eder. Yahut hapisanede islâh olurlar. Lombroso'ya göre, aşk, ihtiras ve şahsî hisleri için cinayet işleyen mücrimlerin diğer bir hususî tipi daha vardır ki, bunlar da politika - siyaset - mücrimleridir. Bunların tesbit olunan hususiyetleri de aşırı derecede hassaslık halleridir. Korkunç derecede fazla zekâları vardır. Büyük bir diğergâmlığa sahiptirler. Bu sayede daha yüksek sonuçlara doğru tahrik olunurlar. Onlar hiç bir zaman zengin de değildirler. Kendini beğenmişlik halleri bunlarda çok müşahede olunur. Bir kadının gülüşü bunları tahrik etmek için kâfidir. Bazıları aşırı vatanperverlik, din duyguları ve ilmî ideallere de sahiptirler.

Lombroso daha sonra da deli mücrimleri hususi bir sınıf olarak ele alır. Son kısım olarak da o, çalışmalarını her hangi bir vesile ile mücrim olanlara hasretmiştir. Bunlara sözde mahkûmlar der. Bunlar istemiyerek cinayet işlerler. Bunların fiilleri cemiyete aykırı ve gayrî ahlâkî vasıf taşımaz. Fakat kanunen yine de suçludurlar. Bunlar olağanüstü haller altında cürüm işlerler. Mesele, şahsiyetin, şerefin müdafaası ya da bir ailenin mevcudiyeti ve idamesi için cürüm işlerler. Diğer bir cins mücrimler daha vardır ki, Lombroso'ya göre bunların büyük bir kısmı normal doğmuşlardır. Cürüm için temayülleri yoktur. İlk yaşlarda muhtaç oldukları aile terbiyesi ve okul tedrisatından mahrum oldukları için mücrim olmuşlardır.

Görüyoruz ki Lombroso mücrimler hakkındaki hükümlerini ilkin tabii faktörlere bağlamış, fakat daha sonra psikolojik faktörü işe kattıktan sonra sosyolojik faktörleri de içine alan bir sıralama yapmağa çalışmıştır. Lombroso, mücrim halinin bir organik anomali ve kısmen de atavistik ve patolojik keyfiyetleri içine alan bir hal olduğuna inanmıştır. Cürümün antropolojik ve biyolojik kökleri bulunabileceğini isbata çalışmıştır. Sosyal sebeplerin bunları tahrik ettiğini zannetmiştir. Böylece Lombroso, mücrim halinin biyolojik köklerine işaret ederek normal biyolojik bünyedeki fertlerin hakikî mücrim olamayacaklarını ifade etmiştir. Ona göre, sosyal şartlar ancak anormal bir insanın cürüm fiilini yapmasına vesile olurlar.

Büyük nüfuza sahip olan ve tesirlerini uzun seneler devam ettirmiş bulunan bu teori, ferdin fizikî tabiat vasıflarının noksanlıklarından çıkmış ve inkişaf etmiştir.

Lombroso'nun bu fikirleri devrinin tabii hukuk anlayışının tesiri altında ve pozitif ilim zihniyeti açısından derinleştirilip kökleştirilmeğe çalışılmıştır. Lombroso 1876 yılında neşrettiği fikirlerinde mücrimin fizikî yapısının bazı anomalilerinin açıklanmasına rastlıyoruz. Bu teori şu hususu deruhte etmiştir ki, ferdin fizikî hususiyetleri ile cürüm hadisesi arasında münasebetler vardır. Lombroso'nun iddiaları arasında fizikî şekil ile moral bağını da görüyoruz. Yine bu teori iddia ediyordu ki, mücrimler ve mücrim olmayanlar birbirlerinden farklı bünye yapılarına sahiptirler. Böylece, mücrimler normal insanlardan farklı olarak fizikî bir takım karakter hususiyetleri arzederler. Bu meşhur teoriye göre, bu anomaliler atavistik bir karakter taşır. Lombroso'nun görüşü şudur ki, bu anomaliler veraseten intikal etmişlerdir. Bundan dolayı cürüm hadisesi bir nevi verasetin mahsulüdür. Lombroso, bir insanın mücrim tabiatında doğabileceğine inanmıştır ve bu inancını delillendirmeye hayatı boyunca uğraşmıştır. Onun tarafından 'DOĞUŞTAN MÜCRİM' tipi kabul edilmiştir.

Kriminolojinin pozitif ya da İtalyan Okulu mensuplarından Raffaele Garofalo (1852-1934) 'Criminologia' adlı eserinde Lombroso'nun fikirlerini desteklemiştir. 18 nci asırdan zamanına kadar devam edip gelen tabii ahlâk, tabii hukuk, tabii din mefhumlarına bir de 'Tabii Suç' mefhumunu ilâve eden Garofalo eserini ikinci kısmında mücrimin ruhî gayri tabiiliği ile başlatmakta ve suçun ruhî bakımdan ve bedenen bozulmuş bir insan tipinin eseri olduğunu iddia etmektedir. Müellif, bir tek fizikî vasfın mücrimi belirleyemeyeceğini, bazı hallerde birden fazla vasıfların toplu halde bulunabileceğini kabul eder. Normal insan tipinden ayrı bir tipi olan mücrimin ekseriyetle 'alın küçük, dar ve belirsiz vaziyette, kaş kemerleri çıkıntılı, çene uzun ve geniş, saçlar sık ve kıvrıkcık, sakalsız, ayrıca fazlasıyla uzun kollar, iki elini de kolaylıkla kullanma kabiliyetinde olduğunu Garofalo'nun tasvirinden anlıyoruz.³ O, hırsızlarla katillerin mukayesesinde Lombroso'nun yapmış olduğu müşahedelere temasla, diyor ki: Lombroso hırsızlara ait kafataslarının kaatillerden daha az hacimli olduğunu bize temin ediyor. Hırsızların fizyonomilerinin taslağını şöyle gösteriyor, yüz ve el hareketleri pek fazla, gözler ufak fakat keskin bakışlı, kaşlar kalın ve dar mesafelidir ve burun kısa, yayvandır, alın hemen hemen daima küçük ve belirsizdir... Kaatillere gelince, bunlarda iri çene kafatasına

3 Raffaele Garofalo, 'Criminologia-Kriminoloji-', Ankara, S.85

nazaran uzun çehre en bariz vasıflardır. Bakışları soğuk, donuk, bazan gözlerinde kan izleri, ekseriya gagamsı ya da çarpık lâkin daima kocaman burun, uzun kulaklar, iri ve kuvvetli çene, elmacık kemikleri geniş mesafeli, sık ve kıvrıkcık saç, köpek dişleri fazla iri, ince dudaklar, ekseriya yüz sinirlerinde tik gibi hususların tetkiki için sadece hapisanelere giderek ilk bakışta hemen hırsızlar ile kaatillerin ayırt edilebileceğini söyleyen Garofalo ben diyor, kendi hesabıma yaptığını on tefrikten yalnız ikisinde yanıldım.⁴ Ben der, Garofalo, ırz ve namus aleyhine suç işleyen mahkûmlarda dudakların daima iri ve kalın olduğunu müşahade ettim. O, fizikî gayri tabiiilikleri göstermeğe gayret eder ve Lombroso'dan sık sık misaller getirir.

Bütün bu gayretlerin altında kabul olunmuş bir peşin hüküm ve değerlendirmeye uğraşılan önceden tesbit edilmiş keyfiyetler yatmaktadır. Nitekim, aynı endişe içerisinde Garofalo, canilerin hissiz, hayasız, ahlâkî duygudan mahrum, vicdan azabı çekmeyen insanlar olduklarını kabul ederek Dostojewsky'den misaller verir. Sibiryâ hapisanelerindeki bir Slav mücrim tipinin Lombroso tarafından çizilen bir İtalyan mücrim tipine benzeyişini zikrederek tabii suç tezini antropoloji ve psikoloji açılarından isbata çalışır. Yine Garofalo, mahkûmların vücutlarında görülen döğme resimlerin hassasiyetsizliğe bir delil teşkil ettiği fikrinde Lombroso ile aynı fikirdedir.

Müellif eserinin başında, bu kitap adalet mantığı ile içtimaî menfaat arasındaki açık ahenksizliği halletmek için yazılmıştır, cümlesini koymakla ceza ilmi ve tatbikatını tanzim etmeyi gaye edindiğini sarih olarak belirtmektedir. Esasen bu gaye, kendiliğinden Garofalo'yu sosyolojinin kaçınılmaz sahası içine bırakacaktı. Nitekim Garofalo daha eserinin başlarında ahlâk problemlerine temas ederek suç işleyenlerde çocukluktan alınan kötü itiyatlar, muhitin kustuğu sarî illetler, kökleşmiş hazin ve meş'um alışkanlıklar, ihtiras kamçılıarı gibi hususiyetleri kabullenmektedir.⁵ Onun hususiyet arzeden cephesi her şeyden evvel 'cürüm' kavramının tahlil edilmesini talebedişindedir. Garofalo'ya göre 'Cürüm' mefhumu hukukçuların inhisar sahasından çıkardarak sosyologlar tarafından tarif ve tavsif edilmelidir. Fakat hemen bunun arkasından hadiselerin tahlili yerine onun, hislerin incelenmesi lâzımdır tezini savunması kanaatimizce onu tek taraflı kalmağa mahkûm etmiş ve sosyal yapı içindeki olayların sadece psikolojik unsurlarını ön plâna almağa zorlamıştır. Garofalo 'Suç' mefhumunun sosyal bünye tarafından yaratılmış olduğunu, hukukçuların da suç vasfını taşıyan fiil ve hareketleri bir araya toplamış bulun-

4 Aynı Eser, S. 87

5 Aynı Eser, S. 21

duklarını söyler. O, evvelâ 'Tabîî Suç' un açıklanmasını talep eder. Ona göre suç, daima zararlı bir fiildir.⁶ Bu zararlı fiilin suç telâkki edilebilmesi için gayri ahlâkî bir unsur tazammun etmesi zaruretine işaret ederek ahlâkî telakki tarzının izahının yapılmasını ister. Ahlâkî duyguların muayyen zaman ve mekâna göre çeşitli şekiller gösterdiğini ve bunların daimi surette inkişaf kaydettiğini bir takım misallerle göstermeğe çalışır. O halde biz der Garofalo, 'ahlâkî duyguları cerhadar edip, aynı zamanda cemiyete de tahripkâr tesirleri olan if'ale: TABİİ SUÇ diyeceğiz.⁷ O, ahlâkî duygunun temelini yerleştirdiği iki tip sevki tabîî 'hayırhahlık' ve 'adalet'in içtimaileşme halinde en lüzumlu unsurlar olduğunu kabul ederek her iki duygunun ayrı ayrı tahliline girişir. İnsanî topluluklar arasında değişen nisbî ve izafî ahlâka, hususi âdet ve an'aneler adını verir. Fakat zaman ve mekânla sınırlandırılmayan mutlak ahlâkın temelinde mevcut iki sevki tabîîden biri olan hayırhahlık duygusunun tezahürlerinden insaniyetperverlik, cömertlik hislerinin alturist esaslarına işaret eder. Garofalo'ya göre, mücrim, bu duygulardan mahrum ve ruhî gayrî tabîilik içinde bulunan bir insandır. Ona göre, naturalistler mücrimden bahsetmişler fakat cürüm sözünden ne anladıklarını izah hususunda ihmalkâr davranmışlardır.

Tabîî suç mefhumu üzerinde durarak, halktan halka ve devirden devire çeşitli tarzlarda mütalea olunan suç için her devirde ve her yerde muteber bir tabîî suç mefhumu ve anlayışı bulunabilecek midir? İnsanın psikolojik tezahürlerine dayanarak bir genel hükme varmak mümkün olabilecek midir? Garofalo için diğergâmlık, hayırhahlık ve adalet duygularının tahlilini yaparak bu genel hükme ulaşmak mümkündür. Böylece tabîî suç mefhumunu psikolojik muhteva ile temellendirmek isteyen Garofalo, Lombroso'nun 'doğuştan mücrim' tezini desteklemek istemektedirler. Lombroso'nun doğuştan mücrim tipi hayırhahlık, diğergâmlık ve adalet duygularından mahrumdur. Bu duygular ise her normal insanın psikolojik dünyasında tabîî olarak mevcuttur. Bu tabîî duyguların zedelenmesi insanın tabiatının tahrip edilmesi demek olacağına göre, her yerde ve her zaman için muteber olan psikolojik insanî yaşantılara karşı gelmek tabîî suçtur. Bu tabîî vasıflardan mahrum olan insan ise doğuştan mücrimdir.

O halde, doğruluk, merhamet ve acıma duygularından mahrumiyet halinin suç işlemeğe yöneltmesinin tabiileştirildiği iddia olunmuştur. Fakat şunu hemen söyleyebiliriz ki, bu duygular bizatihi psişik mahiyette iseler de, bunla-

6 Aynı Eser, S. 28

7 Aynı Eser, S. 31

rın meydana geliş ve ortadan kalkışları hadisesinde sosyal münasebetlerin payını ihmal etmemek lâzımdır. Duymuş olduğumuz acıma hissi iki ve hatta daha fazla cepheli bir münasebet tarzının eseridir. Evvelâ acının kendisinin ne olduğunu evvelden yaşamış ve duymuş olmalıyım ki, onu diğer psişik yaşantılardan ayırt edebileyim. Bu ise tamamen psikolojik bir hâdisedir. Başkasına acıma hissine gelince, bu karşımdaki insanın aynı cinsten duymuş olduğu acıyı daha önceden yaşamış olmam hadisesine dayanır. Fakat bu duygu evvelki duyduğum, bizatihi acının kendisi değildir. Sadece bir hatırlanıştır. 0 halde bu acıma duygusu, evvelki acı duygusundan farklı bir şeydir. Âdetâ bir ızdırabın hâtırasıdır. Yaşanmamış fakat mevcudiyeti bilinen acı ya da tatlı psişik haller ise insanın iç aleminde tecessüs ve merakla karışık korku ya da istek uyandırır. İnsan korktuğu bir şeye karşı içinden yanaşmak ister, ona alışmak ve korkudan bu yolla kurtulmak ister. Meselâ, ölüm duygusu bizzat ölüm acısının kendisi olmadığı gibi, acıma duygusu da bizatihi acı duymanın kendisi değildir. Bu hal daha çok sosyolojik münasebetin neticeleridir ki, karşımdaki insana, kendimi onun yerine koyarak acımama ve onun bu acı karşısında gösterdiği ace doğru yönelip münasebet kurmama ve kendi psişik âlemimde bu hali yaşamağa çalışmama bağlıdır. Bu tatbikatın derecesine göre çok ya da az nisbette acıma hissini duyarım ve yaşarım. Sosyal münasebetler ağının çeşitli manevî düğümlerinde bu tip psişik bağıntılar bulunmaktadır. Aynı cinsten duygulanımlar aynı cinsten münasebetlerin kurulmasına yol açarlar. Muayyen vasıftaki duygunun tesiri altında meydana gelen sosyal topluluk, kaynaşıp bir sosyal yapı halini aldıktan sonra aynı duygu ile meşbu olan diğer insanları da içine çeker.

0 halde acıma duygusunda evvelâ kendimizi başkalarının yerine koyar, onların acıları ile hemhal oluruz.⁸ Gülme hadisesinde de durum aynıdır. Bizatihi gülmenin kendisi psikolojik bir hadisedir. Fakat gülmenin meydana gelmesi için bir sosyal ortamın bulunması şarttır.' ... gülmelerimiz daima bir grupla birlikte olur. ... Herkesin ağladığı bir vaızda bulunan bir adama niçin güldüğü sorulduğu zaman: Ben onların cemaatinden değilim ki' cevabını vermiştir.⁹ Bergsona göre, gülmeyi anlamak için onu tabii çevresi olan cemiyetin içine koymak lâzımdır.

Demek oluyor ki, merhamet ve doğruluk gibi duyguları sosyal ortam içinde tetkik ve mütalea ettiğimiz takdirde tabii suç nazariyelerine emin dayanak olamayacakları anlaşılacaktır. Suç hadisesi tek faktörle açıklanmağa çalışıldığı

8 Henri Bergson, 'Şuurun Doğrudan Doğruya Verileri', İstanbul-1950, S. 20

9 Henri Bergson, 'Gülme', İstanbul-1945, S. 6,7

müddetçe bütün çabalar boşa çıkabilir. Çünkü suç her şeyden evvel cemiyet içinde vücut bulan içtimaî yönü ağır basan bir fenomendir.

Haklı olarak söylenmiştir ki, hiç bir insan dünyaya suç işlemek isteğiyle gelmemiştir ve hiç kimse 'kötü' ya da 'iyi, çocuk olarak doğmamıştır. Sadece şanslı ya da şansız doğan insanlardan söz edebiliriz. Doğuştan kazanılmış sosyal statülerine bağlı kalarak sonradan kazanacağı sosyal statülerinde şanslı olan insanlar şanssızlara nisbeten daha iyi şartlarla hayat mücadelesiae girerler. Bir çocuğun doğduğu zamanda, ilerisi için iyi ya da kötü şahıs olacağına dair peşin hüküm vermek imkânına kim sahip olabilir? Mahkeme koridorunda bir anne 'oğlum, evvelce çok iyi bir çocuğu' diye ağlıyorsa, çocuğun suç sebebini şu ya da bu gibi tabii sebeplere yüklemeye çalışmak boş zahmettir. Suçlu çocuklarda anne ve babalar ilk sebebi kendi davranışlarında, kendi sosyal noksanlıklarında aramalıdır. Çünkü her insan mensubu olduğu cemiyetinin eseridir. Bugün bazı memleketlerde 'âsi' diye vasıflandırılan gençlerin gruplar halinde şuraya buraya saldırdıkları, çeteler kurup baskınlar yaptıkları görülüyorsa, bunun ilk sebebini cemiyette aramak gerekecektir. Ailesi içinden dışarıya atılmış, âdeta fırlatılmış, cemiyet içinde de sığınağını bulamamış her gencin yürüyeceği yol onu sosyal düzensizlik sahasına götürecektir.

Bir suçlu çocuk hadisesinde bile, ne kadar itina ile malûmat toplanarak onun en hassas sosyolojik noktalarının araştırılması lüzumunu gösterecek olan misalimizi Amerika Birleşik Devletleri camiasından seçiyoruz. Amerikalı suçlu çocuk Howard'ın 1948 yaz mevsimindeki hadisesi dikkatle takip edilmeğe değer bir sosyal meseledir.

Milton L.Barron'un ifadesiyle¹⁰ söylemek gerekirse: 'Dünya onu yarattı ve şimdi de o, kendisini dünyaya takdim etti. Sadece bir çocuk olarak değil, fakat aynı zamanda mühim bir problem olarak...'. Hadise şudur: 'Lonnie F., yedi yaşında bir oğlan çocuğu, bir kaç gündenberi kayıptır. İlk zamanlar Chicago polisi onu bir sinemada uyuya kalmıştır diye düşündü ve elbette sinemada çalışanlardan birisi tarafından görülüp bulunacaktır diye tahmin etmişti. Üç polis memuru daha sonra kayıp Lonnie'yi aramağa memur edildi. Bütün bir gece devam eden aramalara rağmen o bulunamadı. Ertesi sabah sivil polisler Lonnie'nin evine gönderildiler. Lonnie'nin annesi onun evden kaçmış olduğundan korkuyordu. Çünkü, ailesi kayıp Lonnie'yi kuvvetli bir yuvaya yerleştirmeğe kararlı idi. Annesi, onu en son olarak cumartesi sabahı görmüştü. Topaç çeviriyordu ve Gerald M. ile oynamağa gitmişti. Gerald komşularının

10 Milton L. Barron, 'The Juvenile in Delinquent Society', NewYork-1956, S.3

dokuz yaşındaki oğlu idi. Kadın, son günlerde onlardan birkaç yaş daha büyük olan Howard L. ile tanışıp oynadıklarını da öğrenmişti. Polisler, Howard hakkında gizlice malûmat toplamağa başladılar. O, mektepten kaçmaktan suçlu, pencere camları kıran, gazete satış yerlerinden kuruşluklar çalan bir çocuktur. Polisler Howard'ın evine gittiklerinde onun sinemada olduğunu öğrendiler. Howard'ın annesi, bir gün evvel onun Lonnie ve Gerald ile birlikte saat 10.30 da von Humbolt parkına oynamağa gitmiş olduklarını da söylemişti. Polis tahkikatını derinleştirdi. Lonnie'nin babası Los Angeles'de çalışıyordu. Evlerinde bir aile müşkilâtı vardı. Polisler Lonnie'nin bulunması muhtemel olan her yeri araştırdılar. Boş bodrum katlarını, garajları, boş dükkânları ve arsaları... fakat o bulunamadı.

Howard L. ise 12 yaşlarında, sarı benizli, narın yapılı ve sinirli bir çocuktur. Yapılan ilk tahkikatında, o cumartesi sabahı Lonnie ve Gerald ile von Humbolt parkına gittiklerini ve orada tanımadığı üç büyük oğlan çocuğunun Lonnie'yi yanlarına çağırıp kulağına birşeyler fısıldadıklarını söyledi. Onun bu üç çocukla birlikte gittiğini ve sonra bir daha onu görmediğini söyledi. Aradan onbir gün geçmişti ki, kayıp Lonnie'nin cesedi uzak bir orman kenarında bir posta memuru tarafından görüldü. İzci çakısı ile bıçaklanmış ve odun kütüğü ile de vücudu ezilmişti.

Polis, Howard'ı tekrar sorgu için çağırdı ise de hiç bir şey elde edemedi. Fakat o sıralarda Anna May E. adındaki bir kız çocuğu, Howard'ın Lonnie'yi öldürmüş olduğunu kendisine söylediğini polise bildirdi.

Kaatil Howard 1934 doğumlu idi. Annesi 39 yaşında, ilk kocasından hiç çocuğu olmamıştı. Howard'm babası kadının dördüncü kocası idi; ve ahçılık yapardı. Oturdıkları ev park kenarında eski binalarla dolu bir kenar mahalle idi. Çocuğun bütün günleri bu parkta geçirdi. Suçluluk nisbeti bu sahada çok yüksekti. Mahalle sakinlerinin hemen hepsi işçi idiler. Buranın ahali polanyalılar, yahudiler, almanlar, zenciler, italyanlar, filipinliler, cinliler ve amerikan kızıl derililerinden müteşekkildi.

Howard 17 aylık iken babası evden ayrılmış bir daha geri dönmemişti. Annesi dışarda çalışmağa başlamış ve çocuk evde yalnız kalmıştı. Howard beş yaşında iken annesi beşinci defa evlenmişti. Karı koca evde doğuştukleri zaman Howard kenardan sessizce onları seyredirdi. Ana mektebinde Howard zekâ testinden IQ:86 puan almıştı. Yine bir akşam annesi bıçak ile kocasının üzerine yürümüş, adamı yaralamış ve eve polisler gelmişti. Howard da sessizce hâdiseyi kenardan seyretmişti. Annesi böylece beşinci kocasından da boşanmış-

ti. Howard evde artık gece gündüz yalnız kalıyordu. Çünkü annesi tekrar, bilgece işine başlamıştı. Howard artık Okuldan kaçmağa da başlamış ve bir yazılı vazifesinde "okulu sevmiyorum ve çalışmayı da sevmiyorum" diyordu. Okula da her sabah sinirli geliyordu.

Hâdise günü üç arkadaş ormana oynamaya gitmişler ve orada Lonnie, Howard'dan sigara istemişti. Sigarayı alamayınca Howard'a küfreden Lonnie, on dolar para çaldığı için onu annesine söylemekle de tehdit etmişti. Bunun üzerine kızan Howard ilkin taşıdığı izci bıçağıyla sonra da odunla vurarak Lonnie'yi öldürmüştü.

Howard, hadiseyi müteakip evine dönmüş, elbisesini değiştirdikten sonra sükûnetle çift filim gösterilen bir sinemaya gitmişti.

Bu tek hadise bile bize çok derin komplekslerle dolu, çeşitli faktörlerin içtima ettiği vaziyeti göstermeğe yetiyor.

Dinamik bünyeli ve sosyal hayat alanı kompleks yapılı cemiyette sosyal düzensizlik ile düzenlilik halleri peşpeşe birbirlerini takip ederler. Dinamik sosyal hayat hızla ve devamlı olarak değişiyor. Bu hayat içindeki insan ise gelecek gününün davranışlarını önceden kestiremiyor. Ona değişme karşısında nasıl bir yol takip edeceğini önceden bildiren kesin kaideler de bulunamıyor. Dinamik cemiyetin modern insanı ızdıraplarla dolu hayatın çaresizlikleri içinde bocalamakta ve yapa yalnız yolunda yürümeğe çalışmaktadır. Bir fert olarak dünyaya gelen insan gerek ferdiyet ve gerek şahsiyet bakımlarından durmadan değişiyor ve tabii oluşumu içinde sosyal oluşuma uymaya çabılıyor. Bunun yanı sıra bütün sosyal gruplar ve müesseseler değişmekte ve insanoğlundan bu değişikliklere uyması istenmektedir. Tabii ve sosyal oluşumların gerisinde meydana gelen tabii ve sosyal değişimler içinde insan gerek tabii yani ferdi ve gerek sosyal yani şahsi yapısının köklerini bulmak zarureti karşındadır. İnsanın ferdi yapısı her yıl fizyolojik ve biyolojik değişikliklere uğrar«ken bunun temelinde değişmiyen bazı prensiplerin tesiri altında kalmaktadır. Onun psikolojik yapısında âdeta tortulaşmış vaziyette bulunan bir takım bakiyeler insana değişmez karakterinin damgasını vurmaktadırlar. Ferdin tabii oluşumunu bir iz gibi takip etmekte olan ferdi değişme şekilleri tortular halinde ferdiyetin temeline yerleşip kökleşmektedirler. Bir takım tabii bakiyeler ferde daimi tesirlerim hissettirmektedirler ki, ferdi ve tabii oluşumu geri plânda yönetmektedirler. Meselâ her fert hayatını devam ettirmek ister, canlı kalmak ister, tabii oluşum ise durmadan biyolojik yapıyı aşındırmakta ve hayatıyeti, canlılığı bir sonuca doğru götürmektedir. Bu iki ana prensip arasında bitmeyen bir mücadele tabii hayatta devam edip gider. Birinci prensip ferdi-

Labîî yapının hayatiyetini ve canlılığını devam ettirmek isterken, ikinci prensip tabîî oluşumun emri altında hayatiyeti ve canlılığı aşındırıp içinden kemi-rip söndürmeğe doğru yolun sonucuna ulaşmak çabası içindedir. Daha genel bir üçüncü prensip ise bu iki prensip çatışmasını ortadan kaldırmağa çalışır. Cinsin idamesi prensibi; bu prensip her cinsin hayatta kalmasını, canlılığını devam ettirmesini sağlar. Nesiller bir birini takip eder ve hayat mücadelesi içinde her cins canlılığını devam ettirmek ister. Bu genel prensip ise daha köklü ve kuvvetli tortuların değişmez kaideliklerini yerleştirmeğe hizmet eder. İnsan cinsi için de hayat mücadelesi tabiata karşı mücadele, diğer cinslerle savaş kaidelerini yerleştirirken, insanlar arasındaki karşılıklı dayanışma ve yardımlaşma usullerinin temelini atmış olur. Sosyal hayatta bir takım âdetler ve normlar yerleşirler ve esas gayeleri olan hayatiyetin devamını sağlamağa çalışırlar. En köklü kaideler en tabîî âdetler halinde hayatın devamı için tabiata karşı birleşme, diğer canlı cinslere karşı savaş ve bazılarından faydalanma şeklinde belirir. Eğer bir kimse bu temel kaidelere riayetsizlik gösterirse en ağır suçu işlemiş olur ve en şiddetli cezaya çarptırılır ki, bu ceza onun hayatını diğer hayatların menfaati için ortadan kaldırma şeklinde tecelli eder. Bu cihanşumul kaideler bir takım temel kaidelere zemin teşkil ederler ki, bu temel kaideler sosyal hayatı temellendirirken şahsiyeti korur ve sosyal hayatı devam ettirir. Can dokunulmazlığı, mal dokunulmazlığı ve ırz dokunulmazlığı hakları yaşama hürriyetinin esasını teşkil eder. Burada da başka bir gerilim ile karşı karşıya gelmiş oluyoruz. Bir tarafta mutlak hükümler diğer tarafta kişi hürriyeti gibi serbesti haller arasındaki gerilmeler insanoğlunun iradesi ile giderilmek yolunu telkin eder. Her kesin hürriyetinin sınırı başkasının hürriyetine zarar vermeyecek şekilde sınırlandırılmağa çalışılır. Bir takım sosyal müesseseler ve sosyal gruplar içinde şahsiyet geliştirilirken şahsî oluşum ameliyesi belirir. Şahsî oluşum ve sosyal oluşum arasındaki paralelizmin kurulması insanî iradeye dayandırılır. İnsanın zekâ, irade melekeleri yardımı ile şahsî oluşumun sosyal oluşuma intibakı ve aralarındaki paralelizmin kurulması ondan sosyal bir zaruret olarak istenir. Şahsî davranışlar mevcut sosyal ortanizasyona intibak etmek zorundadırlar.

Ferdî oluşuma bağlı olarak değişmeğe başlayan şahsî oluşumun sosyal oluşuma denk ve ahenkli hareketleri insan gücünün ve iradesinin yarattığı sosyal organizasyon vasıtasıyla temin edilmek isteniyor. Böyle bir durumun yaratılmaması halinde ise sosyal düzensizliğe yol açan şahsî inhiraflar belirmeğe başlıyor. Şahsî oluşum ile sosyal oluşum arasındaki çatışmalar hiçbir sosyal düzende tam mânâsiyle giderilememektedir. Ancak bu çatışmaların asgarî dereceye indirilmesi işi cemiyetlerin organizasyon tatbikiyle elde edilmek

isteniyor. Bir tarafta ferdî mâhiyetteki hayatta kalma ile cinsin idamesi içgüdüleri, diğer taraftan sosyal oluşuma ayak uydurmak isyen şahsî davranışlar arasında muvazene yaratmak isteyen sosyal organizasyon ferdî ve sosyal mahiyetteki her iki oluşumu bünyesinde korumağa gayret ediyor. Hayat mücadelesini ile seçkinleşme olayı cinsin idamesini sağlarken, buna bağlı olarak değişmelere uğrayan sosyal mâhiyetteki şahsî oluşum da mevcut sosyal organizasyona uymağa çalışmaktadır. Organizasyonun statik, oluşumun dinamik karakterleri arasında tam mânâsıyla bir çakışma ve ahenkleşme temin edilemiyor. Bu başarısızlığın başlıca sebepleri şunlardır: Ferdî, Şahsî ve Sosyal karmaşıklıklar. Fert, tabiî mâhiyetli kuvvetlere sahiptir. O, hür faaliyetlerini tabiî kuvvetlerine dayandırmak ister. Fert, yaşama çabaları içinde hürdür. İnsanın hürriyeti hayvanın hürriyetinden çok farklı mahiyet arz ediyor. Çünkü, hayvanın hürriyeti daha tabiîdir ve kaba kuvvete dayanır. Bu hürriyetin sınırı karşısına çıkan diğer bir kaba kuvvet ile tayin edilmektedir. Fert ise hürriyetinin kuvvetini daha çok şahıs haklarına dayandırmaktadır. Onun hürriyeti başkasına zarar vermeğe başladığı noktada nihayet bulmaktadır. Ferdî hürriyet mütecevaz mahiyet taşıyamaz. Hayvanın hürriyeti ise tecavüz ettiği nisbette vardır ve o nisbette kuvvet kazanır. Çünkü hayvanlar arasında sosyal organizasyon yoktur. Ferdî hürriyetleri destekliyen şahsî haklar sosyal statüler vasıtasıyla kalıplaşmakta ve statüler arasındaki düzenlilik de sosyal normlar ile korunmaktadır. Şahıs haklarını tayin eden sosyal statüler ferdî sosyal roller ile dinamik mahiyette ortaya çıkıyor. Sosyal statülerle sim sıkı bağlı bulunan sosyal roller birincilerin statik karakterine mukabil ikincilerin dinamik karakteri ile beliriyorlar ve sosyal fiillerin temelini teşkil ediyorlar. Bu açıdan düşünülürse, başkasının hürriyet alanına tecavüz etmek ilk elden onun can, mal, ırz dokunulmazlık alanlarına girmek, yani sosyal haklarına tecavüz etmek oluyor. Bu ise, sosyal statülerin zedelenmesi demektir. Başka bir ifade ile sosyal organizasyonun bozulması düzensizliğin belirmesi oluyor. Fakat bunun yanı sıra sosyal organizasyona sim sıkı bağlı kalmanın da doğurduğu bir takım mahzurlar ortaya çıkmaktadır. Sosyal organizasyon mahiyeti icabı statiktir. Sosyal oluşum ise dinamik mahiyettedir. Sosyal organizasyon ne kadar çok muhafazakâr ise, sosyal oluşum da o kadar çok değişen ,ileriye hamleler yapan bir akımdır. Sosyal statülerine bağlı kalan şahıs sosyal rollerini oynarken sosyal oluşum ile ahenkli bulunmak mecburiyetini hissettirecektir. İnsanlar bilinmeyen geleceğe doğru yönelmektedirler. Bilinmeyen geleceğin önünde onlara nasıl hareket edeceklerini bildiren bir ön kaide, evvelden tesis olunmuş kalıplar ise yoktur. İnsanlar davranışlarını yeni inançların yeni kalıplarına uydurmak mecburiyetindedirler. Bunu yapamadıklarını zaman da

sosyal düzensizliğe düşmüş, inhiraf etmiş olacaklardır. Yani sosyal oluşumun yönünü takip edememiş olma durumuna düşeceklerdir. Burada yegâne dayanak noktası, insanın sosyal davranışları ile vicdanının uyuşması halidir. Statülerin kapsadığı haklar alemi kuvvetini hakkaniyetten almaktadır. Sosyal statüler hukuka dayandırılacaktır. Hukuk hakları koruma düzeni olacağına göre, şahıs hakkaniyete dayanan sosyal rollerini oynarken bunun temeli insanın vicdanı olacaktır. O halde, bir vicdan muhasebesi sosyal roller ile sosyal statüler arasında dolayısıyla sosyal oluşum ile sosyal organizasyon arasında muvazene kuran alet olabilecektir. İşte bu durum hayvanlar aleminde görülemez.

Toplumun organizasyonu içinde mücerret temel olarak beliren hakkaniyet toplumsal suçur içinde ahlâkiyet yoluyla ferden vicdanı meselesine bağlanmaktadır. Bu bağlantılar içinde düşünülünce, suç sosyal bir fenomen olarak karşımıza çıkacaktır. O halde suçun nedeni sosyal oluşuma ayak uyduramayan ferdi rollerin eserinde sosyal organizasyona intibak edememiş olma halidir ki, bu hal daha çok sosyal statülerin zedelenmesi ile kendisini ortaya koymaktadır. Böylelikle sosyal statülerin bağlandığı ve dayandığı haklar alemi, hakkaniyet durumları tecavüze uğramış olmaktadır.

Sosyal düzensizliği (organizasyonsuzluğu) belirlemek için sosyal düzeni (organizasyonu) ele almak en doğru hareket tarzı olacağına göre, dinamik cemiyet bünyesi içinde sosyal organizasyon meselesini tetkik etmek ve bunu da ilkin insanın cemiyet içindeki duygu ve düşüncelerine başvurarak insanî vicdanın organizasyonsuzluğa karşı gösterdiği tepkisi ve organizasyon düşüncesine olan eyilimi belirtmek gerekecektir. Sosyal organizasyon halinde ferden sosyal mahiyet arzeden duygu ve düşüncelerinin tahlilinde Ferdî BEN ve Sosyal BEN ile karşılaşılmakta ve mükellefiyet hallerinin tetkiki zarurileşmektedir. Mükellefiyet, cemiyet tarafından fertlere yükletildiği gibi aynı zamanda fert kendi egoizmine dayanarak gerçekleştirmek istediği hak duygusundan mükellefiyete doğru içeriden bir itilme duyar. Yine Berkson'a göre, 'mükellefiyet sadece dışarıdan gelmiyor. Her birimiz kendimize olduğu kadar cemiyete de aidiz... Biz başka şahıslarla daimî temas halindeyiz, ...onlarla aramızda karşılıklı bir bağlılık yaratan disiplinle onlara bağlıyız. İnsanlar arasında bir bağ olarak tasavvur ettiğimiz mükellefiyet, ilkin her birimizi kendimize bağlar... Başka insanlara karşı mükellef olsak bile, gerçekte kendi kendimize karşı mükellefiz. Çünkü içtimaî dayanışma, içtimaî bir benlik, her birimizde ferdi benliğin eklendiği anda mevcuttur'.¹¹

11 Henri Bergson, 'Ahlâk ile Dinin İki Kaynağı', Ankara-1949, S. 12, 13.

Bizdeki içtimaileşme temayülü, yine ferdî egoizmimizle beslenmekte, cemiyetin üzerindeki baskısını hayatımızın idamesi bakımından istekle taşımaktayız. Her insan istese de istemese de cemiyetin hayat kaidelerine riayet edecek ve kendi muvafakatile birlikte ona iştirak edecektir. Bu muvafakat, bu tasdik ya da bu kabulleniş ne kadar içten duyulursa insan kendisini o nisbette cemiyet içerisinde rahat ve huzur içinde bulacaktır. Mevcut sosyal organizasyonu insanlar kabullenmektedirler. Bir insanın mevcut sosyal nizamı inkâr edip içerisindeki sosyal kalıbı kırıp bir kenara atmasına imkân yoktur. Çünkü onu kendisi yaratmamıştır. Onu hazır bulmuştur. Esasen onsuz da artık o bir insan olamayacaktır. Meselâ, bir kaatil için de bu vaziyet aynidir. Kaatil bir insanı öldürmekle içerisinde yaşadığı kendi cemiyetinin bir unsurunu yok etmiştir. Cemiyeti kırmağa, yok etmeğe teşebbüs etmiştir. Öldürdüğü insanın çeşitli şekillerle bağlı bulunduğu, başka insanlarla hatta dolaylı olarak kendisiyle mevcut sosyal ağı ve sosyal nizamı bozmuştur. İşte bu bakımdan SUÇ sonuçlarıyla birlikte kendisini cemiyet mensupları üzerinde hissettirmeye başlamaktadır. Kaatil dahi kendisini kendi içinden gelen bir sesle suçlu olarak hisseder. Çünkü suçluluk hali içtimaî bir fenomendir. Bütün faktörleri kendisinde birleşen bir fenomen olan suçluluk hali insanın sadece psişik aleminin içinde olan bir olgu değildir. Kaatil elinden gelse suçu ortadan kaldırmak isteyecektir. Esasen, 'kaatil, bir insan vicdanının edinebileceği her türlü bilgiyi ortadan kaldırmakla asıl kendi suçunu yok etmek istemektedir. Fakat kendi bilgisi mevcuttur ve gün geçtikçe onu cemiyet dışına atmaktadır. O ise, suçunun izlerini silerek cemiyette kalmayı ummaktadır. Çünkü eskiden var olan, ama şimdi var olmayan adama hâlâ aynı itibar gösterilmektedir; cemiyet artık ona değil, başka birine hitab ediyor, o kendinin ne olduğunu biliyor,... suçunu açığa vurmakla yeniden cemiyete girebilecektir; o zaman lâıyk olduğu muameleyi görecektir. Böylece asıl kendisine hitabedilecektir'.¹²

Suçluluk hadisesi izole edilmiş, munhasıran bir faktöre bağlı olan keyfiyet olmadığı gibi, daima değişme ve oluş halinde bulunan bir akışın içerisinde, yani sosyal bünyede her zaman aynı faktöre bağlı olarak da ortaya çıkmaz. O, aynı anda sosyolojik, psikolojik, biyolojik... faktörlerin içtima ettiği bir haldir. Fakat mahiyeti bakımından suç tamamen sosyolojik bir fenomendir. Bunun için suçun mahiyetini açık olarak görebilmek ve seçik olarak mevkiini tesbit edebilmek çok mühimdir. Sadece suçun arzu olunmayan kötü bir hal oluşu dahi onun içtimailik yönünün ağırlık noktasını belirtebilecek durumdadır. Hadisenin ortaya koyduğu sonuç ise cemiyet bakımından iğrençtir. Her

12 Aynı eser, S. 16.

şeyden önce insanların manevî âleminde yaptığı tahribat ile sosyal bünyeyi zayıflatıcı bir karakter taşır. Suç, cemiyet içerisindeki sınıflar, meslekî zümreler, sosyal gruplar ve fertler arasındaki organizasyonu dağıtıcı bir hedef tazammun eder. Bir sosyal grup içindeki solidarite bağını koparır. Neticede sosyal yapıyı temelinden sarsar. Sosyal bütüne hâkim olan nizam ve onu besleyen kuvvetler suç olayının meydana gelmemesine, meydana gelmişse faillerinin cezalandırılmasına çalışırlar. Cemiyetin ahlâkî ve hukukî normları mevcut düzenin bozulmaması için şahsî mesuliyet sahiplerinden taleplerde bulunurlar. Aile, kendi fertlerinden, devlet vatandaşlarından, millet de ırkdaşlarından sosyal organizasyonun sıhhati için cemiyetin isteklerini daima tekrar eder. Maksat bütünü ahengini sağlamaktır. Nizamın ihlâli, derecesi ne olursa olsun toplum şuurunun daima alâkasını çekmiştir.

Suçun mahiyetini tesbit edebilmek için de onu cemiyetin kendi değer ölçüleri ile ele almak iktiza eder. Bu değerler her cemiyete zaman ve mekânın şartlarına uyularak toplum iradesi tarafından vazedilen prensiplerdir. O halde mükellefiyet, bir uçta sosyal organizasyona, diğer uçta sosyal değişmeğe ayak uydurmağa çalışan toplumsal şuur ve onun kıymet hükümlerine bağlanmış vaziyette bulunmaktadır. O halde her şahıs sosyal organizasyona uymakla mükelleftir, suç işlemek de bu mükellefiyetin zaruri bir sonucudur.

Kaidelerin kalıplaşmış şekillerini ihtiva eden sosyal organizasyona katılmak ve intibak etmek insanlar için bir zaruret olduğu müddetçe sosyal benler teşekkül etmeğe başlıyor. Her sosyal ben katılmış olduğu sosyal gruplardan kazandığı davranışlarla sosyal organizasyonun kısımlarına intibak etmeğe çalışıyor. Bu zaruret sosyal ben'de yeni yeni mükellefiyetler doğuruyor. Sosyal organizasyondan gelen zaruretlerin birbiri ardından ferdi etkilemesi sonucunda fert bir takım vaziyet alışlar kazanıyor; bunlar zamanla sosyal davranışlara inkilâp ediyor. Sosyal ben de bu oluşuma paralel olarak gelişmesine devam ediyor. Yeni sosyal davranışlar kazanan sosyal ben yeni duygu ve düşüncelerle takviye edilmiş olacağına göre sosyal değişmeğe uyması da kolaylaşmış oluyor. Bu şekilde değişmelere uğrayan sosyal ben her değişme ameliyesinin sonunda ferdî ben'den biraz daha uzaklaşmış oluyor. Sosyal değişme ile birlikte değişmelerine devam eden sosyal ben her yeni adımı sonunda biraz daha kuvvetle sosyalleşmekte, sosyalizasyona tâbi tutulmakta buna karşılık ferdî benden o nisbette uzaklaşmaktadır. Çünkü ferdî ben ferdiyetin derinliklerinde uzanan tabî mahiyetteki bakiyelerinin tesiri altında esas karakterini muhafaza etmektedir. Ferdî Ben sosyal değişmeğe bağlı olarak değiştikçe biraz daha sosyal ben haline inkilâp etmekte ve esas tabî mahiyetinden

uzaklaşmaktadır. Sosyal ben ve ona bağlı olan sosyal şuur hallerinden, kazanılmış duygu ve düşüncelerden derinliğe inildikçe tabii mahiyetteki ferdi ben'e yaklaşılır ve ferdi ben'in orijini elde edilmiş olur. Burada daha istikrarlı köklerin bakiyelere bağlılıkları kolayca görülür. Ferdî Ben tek başına ele alınınca diğer ferdi benlerden farklılıklar arzedeceğine göre, bu sahada derinleştikçe sadece kendisine has özellikleriyle belirmiş olur. Bu mânâda, hiçbir ferdi ben diğerlerine benzemez. Böylece ferdi benleri dibine kadar derinleştirdikçe psikolojinin sahası içine girmiş oluruz. Şu halde sosyal şuurdan derinliğe doğru inildikçe ferdi ben'e yaklaşılmış ve daha da derinleştikçe ferdi ben'in esası kavranmış oluyor. Başkalarından farklı ferdi ben'ler elde edilmiş oluyor. Bunlar ise tabii mahiyetli köklerdir. Her ferdi ben yani her tabii kök kendi tabii mahiyetine bürünmüş olarak diğerlerinden ayrılır ve derinlere inildikçe orijini elde eder. Ferdî ben'in köklerinden yukarıya doğru çıkıldıkça o ben'in sathiyle temas geçilmiş olur. Ferdî ben'in satıhta, yüzeyde kalan kısmı diğer ferdi benlerin satıhta, yüzeyde kalan kısımlarıyla temas geçmek zaruretindedir. Başkaları ile temas hali ferdi benlerin satıhta cereyan eden vaziyet alışlarını sosyal davranış haline inkilâp ettirir. Başkalarıyla temasın sonucunda ferdi ben onlara benzemek ister. Bu benzerlik devam ettiği müddetce de o, sosyalleşmiş olur. Ferdî benlerin yüzeydeki temasları onlarla arasında bir bağlılık yaratırken sosyal disiplinlere de tâbi olmasını gerektirir. Bu ise, sosyal organizasyon halinin belirmesinden başka bir şey değildir. Demek ki, ferdi benlerin satıhta cereyan eden bağlılık ameliyeleri sosyal organizasyonu yaratmakta ve her ferdi ben kademesine bir sosyal organizasyon tekabül etmektedir. Artık bu safhada ferdi ben, sosyal ben halini almış olur. Sosyal davranışlar, duygu ve düşüncelerle dolmuş olan sosyal ben'ler arasında karşılıklı tesirler yep yeni davranışlar, yep yeni duygu düşünceleri hazırlar ve sosyal değişme safhaları bir birini takip etmiş olur. Demek ki, ferdi ben, sosyal ben ile sosyalleşmiştir. Ferdi ben başka bir ferdi ben'e âdeta yapışmakta ve böylece sosyalleşmekte ve sosyal ben halini almaktadır. Sosyal benler ise bir birbirlerine benzemek zarureti duymaktadır. Bu kademedede ise sosyal kaideleri gerektirmekte ve sosyal organizasyonu zaruri kılmaktadır. İşte burada, ferdi ben ile sosyal ben arasında ilk çatışma başlamış oluyor. Ferdî ben tabii köklerine ne kadar çok yapışmak isterse sosyal ben de diğer sosyal benler vasıtasıyla sosyal organizasyona o kadar intibak etmek, onlara benzemek isteyecektir. Bu hal, bu gerilim hali sosyal organizasyonsuzluğun ilk tabii sebebinin ortaya koyacaktır. Kökler daha istikrarlı, daha sağlam temellere dayanmak isterken, tabii mahiyetli toprağına gömülüp kendi orijinini yaşamak isterken, suyun yüzünde yüzen yüzler ise sosyal dalgalanmalara uyarak sallanmak, esintilere göre sallan-

dıkça diğer yüzlerle birlikte dalgalanmak isteyecektir. Köklerinden kopmadan sosyal benler sosyal hayatlarını devam ettirmek isteyeceklerdir. Fakat kök ile yüz arasındaki mesafe uzadıkça kopma tehlikesi o derecede çoğalacak, tabii-likten o derecede uzaklaşılacaktır. Bu uzaklaşma, tabii-likten ayrılma halleri ferdî ben ile sosyal ben'i çatıştıracak ve karşılıklı baskıların şiddetini arttıracaktır. Sosyal ben değişiminin ilk kademesinde, ferdî ben'e yakın olduğu devrelerde sosyal organizasyonda ne kadar huzurlu ise, değişimin son kademesinde sosyal organizasyonun muhafazakâr karakterinden uşaklaşıp sosyal değişmeye intibak ederek ayak uydurduğu devrelerde ise o kadar huzursuz olacaktır. Bu huzursuzluk ferdî ben'e olan uzaklığı ve tabii köklerinden beslenme imkansızlığı arttıkça artacaktır. O zaman da dayanak noktasını diğer sosyal benlere biraz daha yaklaşımda arayacaktır. Bu ise onu daha çok sosyalleştirecektir. Her sosyalleştirme hali yeni bir sosyal değişmeyi hazırlayacaktır. Sosyal ben de bu yeni sosyal değiştime uymak zaruretinde kalacaktır. Böylece sosyal ben ferdî benden ayrılmağa yüz tutacak, sosyal organizasyon da sosyal değişimin altında eskimiş ve fosilleşmiş halde kalacaktır. Şu halde sosyal organizasyon sosyal oluşuma tabî olarak sosyal değişimin gerisinden yenilenmek zarureti- ni duyacak ve her yenilenmenin ilk kademesi ferdî ben'e son kademesi de sosyal ben'e yaklaşmış oluyor. Eskimiş olan sosyal organizasyon tabii ferdî benler arasında bir yaklaşma, bir yapışma hali ise, sosyal değiştime mecburen tâbi olup ortaya çıkan her yeni sosyal organizasyon hali ise, sosyal ben'e biraz daha yakın, onun yeni ihtiyaçlarını biraz daha kabullenmiş bir nizam olarak ortaya çıkmaktadır. Şu halde sosyal değişme ile sosyal organizasyon arasında olduğu gibi sosyal ben ile ferdî ben arasında daima aralıklar paralel olarak birbirlerini takip edeceklerdir. Ferdî ben'ine ve sosyal organizasyonun değişmemiş hallerine sım sıkı yapışmış olan bir insan sosyal değişimin yönüne girememiş ve sosyal ben'ini geliştirememiş olarak ve bir inhırafa mâruz kalmış bulunacaktır. Bu ise sosyal düzensizlik halini yaratan sebeplerden biridir. İnhiraf etmiş şahıslar sosyal değiştime uyamamış insanlar olarak daima yeni sosyal organizasyonlar içinde huzursuzluk kaynağı olacaklar ve sosyal ben'leri rahatsız etmeğe devam edeceklerdir.